

פרפראות פאר

נלקט מכתבי המחבר ר' ישראל אברהם ב"ר יהודה אריה לייב יוד ז"ל
לזכותו ולעילוי נשמתו

כתב המהרש"א הבחורים מבטלין רוב

הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות אות א

א, הבחורים מבטלין רוב הימים
בבין הזמנים והולכים ברחובות,
מהרש"א

איתא בגמרא (שבת קי"ט ע"ב)

אמר אביי: לא חרבה ירושלים אלא בשביל
שחללו בה את השבת,

אמר רבי אבהו: לא חרבה ירושלים אלא
בשביל שביטלו קריאת שמע שחרית
וערבית,

אמר רב המנונא: לא חרבה ירושלים אלא
בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן,

אמר עולא: לא חרבה ירושלים אלא מפני
שלא היה להם בושת פנים זה מזה,

אמר רבי יצחק: לא חרבה ירושלים אלא
בשביל שהושוו קטן וגדול,

אמר רבי חנינא: לא חרבה ירושלים אלא
בשביל שלא הוכיחו זה את זה,

א"ר יהודה: לא חרבה ירושלים אלא בשביל
שביזו בה תלמידי חכמים,

כתב המהרש"א (שבת קי"ט ע"ב)

והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה
בעו"ה.

איסורי שבת מעט מזער שנוהרים בהם
ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל
קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע
איסורן.

ובכל מוצאי שבת רבים הם שדרך חיוב הוא
להם להשתכר במ"ש ולבטל ק"ש של
שחרית בזמנו.

ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל
קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים
בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים
וטיולים.

בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור
הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין
תורה והוא בכלל רבים חללים וגוי וכ"א

מפתח עקב – ט"ו באב תשפ"ו

א, הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים
והולכים ברחובות, מהרש"א

ב, ביאור שתי הערות בדברי המהרש"א כפ"פ
ג, ולא יזכר ולא יפקד שם בין הזמנים ויעקר מן
העולם של"ה

ד, ביאור אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני לדף
היומי בבא בתרא ס'

ה, רמז לכאב בעשיית זכר לחורבן
ו, שמחתי באומרים לי בית ה' נלך, ובניין נערים
סתירה

ז, צחות סתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה
ח, ביאור המהרש"א טוב יום בחצריך

ט, ביאור שמחתי באומרים לי בית ה' נלך ע"ד עשה
עמי אות לטובה

י, ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ביאור
המהרש"א, לדף היומי ב"ב נ"ז

יא, מהכתוב וברך פרי בטןך למדו לבקשת שכר על
מצוות מילה

יב, טוב עין הוא יברך כי נתן מלחמו
יג, איפה ניתן לאכל כדי שביעה ואיפה אין לאכול
כדי שביעה

יד, ביאור הכתוב ה' אלקיך הוא על הארץ הטבה
טו, ביאור הכתובים הסותרים זה את זה

טז, אמר דוד לפני הקב"ה ממך למדתי שאמרת כי
אם ליראה

יז, דוד המלך ע"ה דעת אחרת היתה עמו שאמר
ממך למדתי שהבין בדברי הקב"ה שאין די באחת

יח, יש להביא סמך לפירוש זה
יט, ההבדל שבין הכתובים מה ה' שואל מעמך מה
ה' דורש ממך

כ, ביאור הכתוב והצנע לכת עם אלקיך בדרך
צחות

כא, במה נחלקו רבי עקיבא שדרש את ושמעון
העמסוני שלא דרש

כב, ביאור המשנה אל תהיו כעבדים וכו'
כג, תירוצ' מדוייק בקושיית התוס' בלימוד הרשב"י
מואספת דגנך

כד, מה התועלת להחזיק תלמיד שאינו לומד
בביהמ"ד לרש"י ולמהרש"א

כה, את המן אשר לא ידעת ביאור בדרך צחות
כו, ביאור בכתוב מדוע באתי ואין איש שאין עשרה
כז, ביאור ה"ר יהונתן ימחו על קידוש שמך ע"ד
התשכח אשה

כח, ביאור והביאו בניך בחצן ובנותיך על כתף
תנשאנה

כט, בדרך צחות, ענבי הגפן בענבי הגפן
ל, ביאור כל כבודה בת מלך פנימה וגו'..

אך לאחר שאמר הנביא (ישעיהו א' כו-כז) ואשיבה שפטיך כבראשנה ויועציד כבתחלה, אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה,

וכאשר יהיה משפט צדק וכל אחד ידון בדין אמת אם כספו שלו, ויקרא לך עיר הצדק, ואז הצדקה תהיה כדין, וזהו ציון במשפט תפדה, כלומר, אחרי שיהיה משפט כבראשונה רק אז יהיה צדקה, וזהו ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, כלומר, הזכות יהיה הצדקה, אבל רק לאחר שיהיה משפט צדק,

ביאור בהערות שהערנו לעיל בדברי המהרש"א

כתבנו שיש לעיין בדברי המהרש"א, למה לא ביאר המהרש"א מה שאמר עולא, לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בוש פנים זה מזה,

ועוד, למה הוסיף המהרש"א בסוף דבריו לבאר מה שלא נאמר בגמרא, משא ומתן אינו באמונה,

לפי מה שבארנו, מתבהר כפ"פ, שלהמהרש"א היה קשה מעולא, שאמר, לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בוש פנים זה מזה, לעולא שאמר אין ירושלים נפדית אלא בצדקה, ולא אמר שירושלים נפדית על שהיה להם בוש פנים זה מזה, וניתקן הסיבה לחורבן, לדבריו,

לפיכך כתב המהרש"א, בסוף דבריו מה שלא נאמר בגמרא, משא ומתן אינו באמונה, לבאר דברי עולא שירושלים נפדית בצדקה לאחר שכל אחד כספו שלו, שיהיה משא ומתן באמונה, ואז לך תהיה צדקה ולא יבושו האחד מחבירו.

גם יש לדקדק ולבאר דברי המהרש"א, שלא הוכיחו זה את זה

כתב המהרש"א ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא היה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין,

א"כ גם המהרש"א לא רצה להוכיחם, ומה בינו לביןם, שחרבה ירושלים בגללם, וצריך לומר, שהמהרש"א לא הוכיח משום מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין,

רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתיים ובכל דבר, וזה יבא לגזול חבריו.

ההוכחה בעיקרי הקהלות אינה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו.

ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום.

משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורביית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם

ויש לכל ירא ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא היה משגיח בדבר

וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין: עכ"ל המהרש"א

ב, ביאור שתי הערות בדברי המהרש"א כפ"פ

יש לעיין למה לא ביאר המהרש"א מה שאמר עולא, לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בוש פנים זה מזה,

ועוד, למה הוסיף המהרש"א בסוף דבריו לבאר מה שלא נאמר בגמרא משא ומתן אינו באמונה,

יש לבאר הדבר בהקדם קושיית המהרש"א במקו"א וביאורו

איתא בגמרא (סנהדרין צ"ח ע"א) אמר עולא: אין ירושלים נפדית אלא בצדקה, שנאמר ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה,

כתב המהרש"א יש לדקדק בהך מימרא דקאמר, אין ירושלים נפדית אלא בצדקה שנאמר, (ישעיהו א' כז) "ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה" דאדרבה משמע ירושלים שהיא ציון נפדית במשפט, אבל שביה יהיו נפדין בצדקה, עיי"ש מה שתירץ,

יש לתרץ קושיית המהרש"א

כתיב, (ישעיהו פרק א פסוק כג) "שריך סוררים וחברי גנבים כולו אהב שחד ורדף שלמנים יתום לא ישפטו וריב אלמנה לא יבוא אליהם",

מבואר, מכיון ולא היו שופטים נאמנים, היו סוררים גנבים אוהבי שוחד ושלמונים, ואז, גם אם נתנו צדקה, מכיון וכספם היה גנוב ואינו שלהם צדקה מניין,

ואמר **תדבק לשוני** וגו' שאפשר, שיזהר אדם בכל זה, אבל אם אין כאן **זכר** לא ירגיש האדם בזה, אם לא יזכיר הדבר בפיו, ויתלה בדבר אחר, וע"כ אמר **תדבק לשוני לחכי** **אם לא אזכרכי בלשוני** בכל המעשים הללו שאני עושה ומשייר זה זכר לחורבן. ע"כ **דברי המהרש"א**

ה, רמז לכאב בעשיית זכר לחורבן
ג' **דברים** שיש לשייר בעשיית זכר לחורבן, הם

כ'סא דהרסנא,
א'מה על אמה,
ב'ת צדעא,

והם ראשי תיבות **כא"ב**, שעל ידם יש לזכור את **הכא"ב** על חורבן הבית.

ו, שמחתי באומרים לי בית ה' נלך,
ובניין נערים סתירה

איתא בגמרא, (מכות י" ע"א) א"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב, (תהלים קכ"ב ב') "עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלם", מי גרם לרגלינו שיעמדו במלחמה, (לנצח במלחמה) **שערי ירושלם** שהיו עוסקים בתורה.

וא"ר יהושע בן לוי, מאי דכתיב (תהלים קכ"ב א') "שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך",

אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, שמעתי בני אדם שהיו אומרים מתי ימות זקן זה ויבא שלמה בנו ויבנה בית הבחירה ונעלה לרגל, **ושמחתי**,

אמר לו הקדוש ברוך הוא, כי טוב יום בחצריך מאלף, טוב לי יום אחד שאתה **עוסק בתורה לפני**, מאלף עולות שעתיד שלמה בנך להקריב לפני על גבי המזבח. ע"כ,

איתא בגמרא ירושלמי (ברכות דף יג, פרק ב הלכה א) אין דור שאין בו ליצנים מה היו פריצי הדור עושין היו הולכין אצל חלונותיו של דוד ואומרים לו דוד אימת יבנה בית המקדש אימתי בית ה' נלך והוא אומר אף על פי שמתכונין להכעיסני יבא עלי שאני

אך הם לא הוכיחו, משום ראוי לחוש על כבודו. וביזוי ת"ח שלא לקבל תוכחתם.

ג, ולא יזכר ולא יפקד שם בין הזמנים ויעקר מן העולם של"ה

כתב השל"ה הקדוש (מסכת שבועות פרק נר מצווה אות כ"ד) ודבר זה יהיה נוהג זמן ובין הזמנים **ולא יזכר ולא יפקד שם בין הזמנים ויעקר מן העולם** אז תהיה תורתנו תורת ה' תמימה (תהלים יט ח א)

ד, ביאור אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני לדף היומי בבא בתרא ס'

איתא בגמרא, (בבא בתרא דף ס עמוד ב') **כתיב**, (תהלים קל"ז ה') "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי"

וכדי לעשות זכר לחורבן אמרו חכמים, **סד אדם את ביתו בסיד**, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: **אמה על אמה**.

עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט. מאי היא? אמר רב פפא: **כסא דהרסנא**.

עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט. מאי היא? אמר רב: **בת צדעא**,

כתב המהרש"א (בבא בתרא ס' ע"ב בסוף ד"ה ת"ר כשחרב הבית) וכל זה איירי **בזכר לחורבן** בכל עניני מעשים שזכר לכל איש ישראל לפי זמנו וערכו כמ"ש הרמב"ם (הל' תעניות ה' י"ג) שהאשה תשייר מין מתכשיטי הנשים של כסף ועורך השלחן מחסר מעט כו' ע"ש **ופי' הכתוב** הגם אם **אשכחך ירושלם**, כי ידוע שאין אדם יכול לאמן ידיו רק **בימין**, וכמ"ש (מנחות ל"ז ע"א) **וקשרתם וכתבתם** מה קשירה בימין אף כתיבה בימין, והיינו מטעם "זה קלי ואנוהו" דאין המעשה נאה בשמאל כמו בימין,

וקאמר **אם אשכחך** וגו' בכל המעשים ולא אשייר הדבר מועט, דהיינו האמה כנגד פתח ודבר א' לצורך סעודה ודבר א' מתכשיטי נשים, ולא נעשה כדן, **תשכח ימיני** בעשייתן, ושיהיה נעשה ע"י **שמאל** שלא תהיה המלאכה נאה, ויהיה כאן **זכר לחורבן במה שנעשה בשמאל**

שמח בלבי (תהילים קכב א) שמחתי באומרים לי בית ה' נלך.

כתב המהרש"א, (מכות דף י עמוד א' ד"ה מ"ד עומדות היו רגלינו) משום דהאי קרא אין לו חיבור לשלמעלה דכתיב שמחתי באומרים לי בית ה' **נלך** שהוא לשון עתיד למדברים אליו לנוכח, ועומדות היו הוא לשון עבר למדבר בעדס, גם שכלל עצמו עמהם רגלינו,

ולזה דרשו לפי מ"ש בסמוך שמעתי שהיו בני אדם אומרים לי בית ה' נלך מתי ימות כו' ושמחתי בדבריהם שאמרו שיבנה בהמ"ק ויהיה להם האי מג' עמודים כמ"ש על ג' דברים העולם עומד על התורה ועבודה וג"ח שע"י בנין בהמ"ק יהיה להם **עמוד העבודה** כמ"ש ונעלה לרגל ואמר דוד שמחתי בו,

אבל הקדוש ברוך הוא לא הסכים על ידם כדלקמן, ואמר משום דהיו עומדות רגלינו במלחמה שהיה לי ולכם בזה **עמוד א'** שהיה עמידת רגלינו היותר טוב והוא בשעריך ירושלים **עמוד של תורה** שהיה לנו בשערי ירושלים כדאמרין ות"ת כנגד כלם.

ודע דלפי דרש תלמוד שלנו נראה לפרש שלא אמרו כן דרך ליצנות ולא שהיו מבקשים למיתתו של דוד אלא שהיו מתאווים **לבנין בהמ"ק בעבור העבודה** כמ"ש ונעלה לרגל, ואמרו **ימות זקן** שכבר באותה שעה דוד זקן ובא בימים ונתמנה כבר שלמה למלך תחתיו ויבנה בהמ"ק על ידו,

אבל בירושלמי פ"ב דברכות דף י"ג אמרו שהיו פריצי הדור עושים כן היו הולכים אצל חלונותיו של דוד וא"ל מתי יבנה בית המקדש כו' ע"ש,

ז, ביאור בצחות סתירת זקנים בנין ובנין נערים סתירה

מבואר, כי בדברי **הבבלי** היו הזקנים רוצים את **בנין הבית**, אבל ידעו שרק אם ימות דוד זה יתאפשר,

ולדברי הירושלמי, היו הנערים הליצים רוצים שימות דוד, ואומרים לו דוד **אימת יבנה בית המקדש** אימתי בית ה' נלך, ונתכונו להכעיסו, ולא היה כוונתם לבנין הבית,

איתא בגמרא (מגילה דף לא עמוד ב) אם יאמרו לך זקנים, **סתור** וילדים **בנה**, סתור ואל תבנה, מפני **סתירת זקנים בנין, ובנין נערים - סתירה**,

וכך פירשנו, בבבלי שאמרו הזקנים, **סתור** כלומר, מתי ימות, וכוונתם **לבנין הבית**, וזהו, **סתירת זקנים, בנין,**

בדברי הירושלמי, אמרו הנערים מתי **יבנה**, אבל כוונתם היתה **לסתירתו** של דוד, כלומר רצו שימות דוד, וזהו, **בנין נערים סתירה**,

ח, ביאור המהרש"א טוב יום בחצריך

ושא"ל הקדוש ברוך הוא טוב יום **בחצריך** כי מקום המקדש כבר היה ביד דוד שקנה מארונה וטוב לי יום **בחצריך** שעדיין המקום פנוי כמו **חצר** בלי בנין ואתה עוסק בתורה כו'

ויום אחד שאמר בפרק ב"מ (שבת ל') מפורש שאותו יום אחד הוא יום ו' שקודם מיתתו שרצה דוד להיות מת ביום ו' וזמן מיתתו היה ביום ז' והיה מתבטל אותו יום מד"ת, **עכ"ל המהרש"א**

ט, ביאור שמחתי באומרים לי בית ה' נלך ע"ד עשה עמי אות לטובה

איתא בגמרא (שבת דף ל עמוד א) מאי **דכתיב**, (תהלים פו יז) **עשה עמי אות לטובה ויראו שנאי ויבושו**, אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא: רבונו של עולם, מחול לי על אותו עון! אמר לו: מחול לך. אמר לו: **עשה עמי אות בחיי!** אמר לו: **בחיך איני מודיע, בחיי שלמה בנך אני מודיע.**

כשבנה שלמה את בית המקדש ביקש להכניס ארון לבית קדשי הקדשים, דבקו שערים זה בזה. אמר שלמה עשרים וארבעה רגנות ולא נענה. פתח ואמר, שאו שערים ראשיכם והנשאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד, רהטו בתריה למיבלעיה, אמרו, מי הוא זה מלך הכבוד? אמר להו: ה' עזוז וגבור. חזר ואמר: שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבא מלך הכבוד. מי הוא זה מלך הכבוד ה' צבאות הוא מלך הכבוד סלה ולא נענה.

היו מתגאין כלל בטליתות גדולים אך היו עושים ו' טליתות קטנים מטלית א' של ת"ח וק"ל, עכ"ל המהרש"א,

רבי יהודה ברבי אילעאי למד מרבו רבי עקיבא

ויש להקשות, באומרים ז"ל אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי, היל"ל, אמרו על תלמידי ריב"א שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה,

מבואר, שרבי יהודה ברבי אילעאי, הוא היה זה שלימד לתלמידיו שלא יהיו מתגאין האחד על חבירו, ושמע זאת מרבו רבי עקיבא שאמר להם לתלמידיו, (יבמות ס"ב) הראשונים לא מתו אלא מפני שהיתה עיניהם צרה בתורה זה לזה אתם לא תהיו כן, כדאיתא במדרש,

יא, מהכתוב וברך פרי בטןך למדו לבקשת שכר על מצוות מילה

ביאור המשך חכמה וע"ד המהרש"א

איתא במדרש (רבה, דברים פרשה ג' פסקה ה') כתיב (דברים ז' י"ג) "וברך פרי בטןך ופרי אדמתך", למה הוא מקיש פרי הבטן לפרי האדמה, אמר הקדוש ברוך הוא, מה פרי אדמתך צריכים עישור, אף פרי בטןך צריכים עישור, וזו המילה, ע"כ,

איתא בגמרא (שבת דף קל"ז ב'), המברך אומר, אשר קידש ידיד מבטן, חוק בשארו שם, וצאצאיו חתם באות ברית קדש. על כן בשכר זאת וכו', למען בריתו אשר שם בבשרנו,

הקושיא כיצד ניתן לבקש שכר על מצוות מילה

וקשה, כיצד ניתן לבקש שכר על עשיית המצוה, ולומר בשכר זאת, הא אמרינן (קידושין ל"ט ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ושלא ע"מ לקבל פרס,

תירוץ בעל משך חכמה

במשך חכמה (דברים כ"ח ד') כתב לתרץ קושיא זו, וכ"כ, לכן תקנו בברכה על המילה, לבקש שכר עליה, "בשכר זאת קל חי צוה להציל ידידות שארינו משחת", משום שהמילה קרויה מעשר, כדאיתא במדרש המובא לעיל, ובמעשר שרי לנסווי ולבקש שכר, כמו שאמרו בחנוני נא, עיין (תענית ט' ע"א),

כיון שאמר ה' אלקים אל תשב פני משיחך זכרה לחסדי דוד עבדך, מיד נענה. באותה שעה נהפכו פני כל שונאי דוד כשולי קדירה, וידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא על אותו עון. ולא יפה אמר שלמה ושבח אני את המתים שכבר מתו, ע"כ,

מבואר, שאחר שמת, ידעו כל העם וכל ישראל שמחל לו הקדוש ברוך הוא, בכך מבואר, מה שהיתה שמחתו, ע"י שימות,

ובכך מבואר, מה שאמר באומרים לי, כלומר שמיתתו היא לטובתו,

וגם מבואר מה שאמר, אם לא אעלה את ירושלם על ראש, שמחתי, כי בבנינו נודע שנמחל לו, והיא היתה ראש שמחתו,

י, ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ביאור המהרש"א, לדף היומי ב"ב נ"ז

איתא בגמרא (בבא בתרא נ"ז ע"ב) טלית של ת"ח כיצד? כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח, ע"כ

איתא בגמרא (סנהדרין כ' ע"א) מאי דכתיב שקר החן והבל היפי, שקר החן - זה דורו של משה ויהושע, והבל היופי - זה דורו של חזקיה, יראת ה' היא תתהלל - זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי.

אמרו עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי שהיו ששה תלמידים מתכסין בטלית אחת ועוסקין בתורה. ע"כ,

שהיו עושים שש טליתות מטלית אחת

כתב המהרש"א (סנהדרין י"ט ע"ב סוף ד"ה ענותנותו של וכו'), זה דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיו ששה תלמידים מתכסין, עפמש"כ פרק המוכר פירות (בבא בתרא צ"ח ע"א) כל המתגאה בטליתו של ת"ח ואינו ת"ח אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, דהיינו טליתו של ת"ח שהוא גדול מטלית אחר כדאמרינן בפרק ח"ה (בבא בתרא נ"ז ע"ב) כיצד טלית של ת"ח כל שאין חלוקו נראה מתחתיו טפח, וצניעות יתירה הוא, וגסות הרוח הוא למי שאינו ת"ח,

ואמר שבדורו של ר"י ב"ר אילעאי היו ו' תלמידים מתכסין בטלית אחד של ת"ח ולא

תירוץ הקושיא על דרך המהרש"א

כתב המהרש"א (שבת קלז ע"ב ד"ה אשר קדש ידיד). וצאצאיו של אברהם הנזכר לעיל חתם באות ברית, שהמילה היא **אות ברית**, כמ"ש לאברהם "והיה לאות ברית ביניי וגו', והוא חותם הקודש,

ועל כן בשכר זאת, צוה הקדוש ברוך הוא לאברהם להציל ידידות שארינו דהיינו גופינו, משחת, שהוא הגיהנם,

כדאיתא בגמרא (עירובין י"ט ע"א) שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומסיק משם למי שאין בו דבר עבירה, והיינו למען בריתו אשר שם ודו"ק, **ע"כ דברי המהרש"א**

מבואר בדברי המהרש"א, כי השכר שמקבלים על המילה אין זה שכר בעולם הזה, אלא לאחר מיתה,

לפי זה יש לומר, מכיון והשכר שמבקשין בזכות המילה, הוא לא בהאי עלמא, רק לאחר מיתה, לפיכך אפשר לבקש שכר במצוות מילה. **דאין כאן שכר בהאי עלמא.**

יב, טוב עין הוא יברך כי נתן**מלחמו****לדל ביאור בגימטריא**

איתא בגמרא (סוטה ל"ח ע"ב) אמר רבי יהושע בן לוי אין נותנין כוס של ברכה לברך אלא לטוב עין, שנאמר, (משלי כ"ב ט') "טוב עין הוא יבורך, כי נתן מלחמו לדל", אל תיקרי יבורך אלא יברך, ע"כ,

ד"ל הוא בגימטריא 34, טו"ב, הוא בגימטריא 17, שהוא חצי מ 34, וכאשר אדם חולק מלחמו עם הד"ל, שמספרו 34, וחצי מ-34 הוא טו"ב,

ומשום שחלק את לחמו עם הד"ל שהם 34, אם כן הוא נשאר טו"ב שהם 17, ולפיכך הוא **טוב** עין והוא יברך.

יג, איפה ניתן לאכל כדי שביעה**ואיפה אין לאכול כדי שביעה**

כתיב (דברים ח' י') "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך",

איתא בגמרא (גיטין ע' ע"א), אמר ליה אליהו לרבי נתן, אכול שליש, ושתה שליש, והנח שליש, לכשתכעוס תעמוד על מילואך,

וקשה, מהא דכתיב "ואכלת ושבעת" דמשמע, שיכול לאכול עד שישבע, ולאו דוקא שליש,

על הארץ הטובה אפשר לאכול כדי שביעה

איתא בגמרא (נדרים כ"ב ע"א), עולא, במיסקיה לארעא דישראל, איתלוו ליה תרין בני חוזאי בהדיה, קם חד שחטיה לחבריה, אמר ליה לעולא יאות עבדי, אמר ליה אין, ופרע ליה בית השחיטה,

כי אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה, דלמא חס ושלום אחזיקי ידי עוברי עבירה, אמר ליה נפשך הצלת, קא תמה רבי יוחנן, מכדי כתיב (דברים כ"ח ס"ה) "ונתן ה' לך שם לב רגז", בבבל כתיב, אמר ליה, ההוא שעתא לא עברין ירדנא, ע"כ, ע"ש באריכות אם היו יהודים או גויים,

מבואר, מדכתיב ונתן ה' לך שם לב רגז, משמע מדברי חז"ל, דכעס הוא דבר התלוי בחוץ לארץ, אבל בארץ הטובה, אין מקום לכעס,

לפי זה, אפשר לפרש **ואכלת ושבעת**, על **הארץ הטובה**, שכאשר אתה על הארץ הטובה, אתה יכול לאכול כדי שביעה, ורק בחו"ל יש לחשוש למה שאמר ליה אליהו לרבי נתן, אכול שליש, ושתה שליש, והנח שליש, לכשתכעוס תעמוד על מילואך. (עיין גן רוה בחוקות)

יד, ביאור הכתוב ה' אלקיך**הוא על הארץ הטבה**

כתיב (דברים ח' י'), "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטבה אשר נתן לך",

איתא בגמרא (כתובות ק"י ע"ב), תנו רבנן, לעולם ידור אדם בא"י אפי' בעיר שרובה עובדי כוכבים, ואל ידור בחוץ לארץ ואפילו בעיר שרובה ישראל, שכל הדר בארץ ישראל, דומה כמי שיש לו אלוה, וכל הדר בחוצה לארץ, דומה כמי שאין לו אלוה, ע"כ,

פרפראות פאר

בכך אפשר לפרש הפסוק, "את ה' אלקיד, על הארץ הטבה", אימתי הוא ה' אלוקיד, כאשר אתה על הארץ הטבה,

טו, ביאור הכתובים הסותרים זה את זה

כתיב (דברים י" כ') את ה' אלקיד תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע, וברש"י, ולאחר שיהיו בך כל המדות הללו אז בשמו תשבע,

כתיב, (דברים ו' י"ג) "את ה' אלקיד תירא ואתו תעבד ובשמו תשבע", וברש"י, אם יש בך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע,

הכתובים סותרים זה את זה

וקשה, האם יש צורך גם ובו תדבק, כמו שאמר הכתוב (דברים י" כ'), את ה' אלקיד תירא, אתו תעבד, ובו תדבק, ובשמו תשבע, ורק אז בשמו תשבע, או די במ"ש הכתוב (דברים ו' י"ג) "את ה' אלקיד תירא, ואתו תעבד, ובשמו תשבע, שאתה ירא את שמו ועובד אותו, ללא ובו תדבק, כפי שנאמר (דברים ו' י"ג),

ויש לומר, מכיוון דברשת עקב (דברים י" י"ט), בפסוקים שלפני הפסוק "את ה' אלקיד תירא אתו תעבד ובו תדבק", נאמר, "עשה משפט יתום ואלמנה ואהב גר לתת לו לחם ושמלה, ואהבתם את הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים,

אם כן לפי זה, הכתוב האומר מתי אפשר להישבע, רק אם יש בך כל המידות הללו,

מדבר גם אל הגרים, וכאשר מדבר גם אל הגרים, שם צריך להיות גם ובו תדבק, כמ"ש אצל רות כשהיתה באה להתגייר ותדבק רות, לכן אמרה תורה גם ובו תדבק,

טז, אמר דוד לפני הקב"ה ממך למדתי שאמרת כי אם ליראה

כתיב (דברים י" י"ב) "ועתה ישראל, מה ה' אלקיד שאל מעמך, כי אם ליראה את ה' אלקיד, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' אלקיד בכל לבבך ובכל נפשך",

פרשת עקב-ט"ו באב תשפ"ו

איתא במדרש, (שוחר טוב תהלים מזמור כ"ז, ילקוט שמעוני תהלים - פרק כז - רמז תש) **כתיב** (תהלים פרק כ"ז ד') "אחת שאלתי". אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, "אחת שאלתי, שבתי בבית ה'. וחזרת ואמרת, "לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו, כלומר, שהוספת דברים נוספים,

אמר לפניו, רבש"ע, ממך למדתי, לא יהא העבד שוה לרבו, בתחלה לא באת עלי רק באחת, שנאמר (דברים י" י"ב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיד שואל מעמך, כי אם ליראה"

ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו, ע"כ,

יש להבין למה אין הקב"ה משיב לדוד המלך כשאמר ממך למדתי, ונראה כמסכים לדבריו,

יש דרך לבאר הדבר ע"ד הרמב"ם שפירש המשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל

במה שאמרה תורה, "כי אם ליראה", גילה הקב"ה דעתו שבקיום מצוה אחת בשלימות הראוי, זוכה לחיי העולם הבא, כמ"ש (ישעיהו פרק מב כא) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר, ונתבאר ברמב"ם,

כתב הרמב"ם (פירוש המשנה לרמב"ם מסכת מכות סוף פרק ג), מיסודות האמונה בתורה שאם קיים האדם מצוה משלש עשרה ושש מאות מצוות כראוי וכהוגן ולא שתף עמה מטרה ממטרות העולם הזה כלל, אלא עשאה לשמה מאהבה כמו שביארתי לך, הרי הוא זוכה בה לחיי העולם הבא,

לכן אמר ר' חנניה, כי מחמת רבוי המצוות אי אפשר שלא יעשה האדם אחת בכל ימי חייו בשלימות ויזכה להשארות הנפש באותו המעשה. וממה שהמורה על היסוד הזה, שאלת ר' חנניה בן תרדיון (ע"ז י"ז) מה אני לחיי העולם הבא, וענהו העונה, כלום בא לידך מעשה, כלומר האם נזדמן לך עשיית מצוה כראוי, ענה לו שנזדמנה לו מצוות צדקה בתכלית השלמות האפשרית, וזכה בה לחיי העולם הבא. ופירוש הפסוק ה' חפץ לצדק את ישראל, למען כן יגדיל תורה ויאדיר. **עכ"ל הרמב"ם**,

פרשת עקב-ט"ו באב תשפ"ו
יח, יש להביא סמך לפירוש זה

איתא בגמרא (חגיגה י" ע"א, נדרים ח' ע"א, תמורה ג' ע"ב) מניין שנשבעין לקיים את המצוה שנאמר (תהלים קי"ט ק"ו) "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך"

ויש לשאול, בתחילה אמא לקים את המצוה, לשון יחיד, כלומר מצוה יחידה, ומביא ראיה מהפסוק שאמר דוד המלך משפטי בלשון רבים,

וצריך לבאר כמו שפירשנו, הקב"ה מסתפק במצוה אחת כי אם ליראה, ודוד המלך מבקש לקיים את כל משפטי צדקך.

יט, ההבדל שבין הכתובים מה ה'
שואל מעמך מה ה' דורש ממך

כתיב (דברים י" י"ב) "ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם, ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך",

כתיב, (מיכה ו' ח') הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך,

יש לדעת,

א, למה שינה הנביא מהדברים שאמרה תורה, ואיזה מהם מבקש הקב"ה

ב, התורה אומרת לשון שאלה ובקשה, והנביא בלשון דרישה,

ג, התורה אומרת מעמך והנביא אומר ממך,

ד, בפרשת ועתה ישראל, (דברים י" י"ב), רש"י אינו מפרש, מהו "ללכת בכל דרכיו"

ובפסוק (דברים י"א כ"ב) "ללכת בכל דרכיו", פירש רש"י, ללכת בכל דרכיו - הוא רחום ואתה תהא רחום, הוא גומל חסדים ואתה גומל חסדים,

יש להבין, למה במקום אחד פירש רש"י מהו ללכת בכל דרכיו, ובמקום אחר לא פירש רש"י מהו ללכת בכל דרכיו,

יז, דוד המלך ע"ה דעת אחרת
היתה עמו שאמר ממך למדתי
שהבין בדברי הקב"ה שאין די
באחת

כתיב (תהלים קי"ט קו) "נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי צדקך" וביארו הבווארים בעם, כי דוד המלך ביקש לזרז עצמו לשמור מצוותיו, כדאיתא בנדרים (ח' ע"א) ובודאי רצה דוד המלך לקיים בשבועתו כל מצוה ומצוה בשלימות הראוי, ואין די לו בקיום מצוה אחת כראוי וכהוגן כדי שיזכה בה לחיי העולם הבא,

לפי"ז יש לבאר מה שאמר דהע"ה לקב"ה, ממך למדתי. כוונתו לומר שבתחלה לא באת עלי רק באחת, ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, לפי שדעתו של דהע"ה היתה שכולם שוים לקיום, אך הקב"ה ברוב רחמיו מוכן לקבל גם את המקיים מצוה אחת כראוי וכהוגן ולזכותו בכך לחיי העולם הבא,

לפיכך אמרה תורה, מה ה' שואל מעמך "כי אם" כלומר, די באחת מהנה אשר תעשינה כראוי,

אך דהע"ה שרצה לקיים כל המצוות בדרגה הגבוהה ביותר, לא רק מצווה אחת, ובתחילה הבין בדבריו של הקב"ה, **שאמר כי אם כלומר שיש לקיים רק מצות ליראה**, אך אח"כ פתח במצוות הרבה, וע"ז אמר ממך למדתי לפתוח באחת ולבקש הרבה,

ואחר שלא השיבו הקב"ה על שאלתו ממך למדתי, הבין דוד המלך, כי כונתו של הקב"ה, שע"י מצוה אחת ניתן להגיע לחיי העוה"ב,

ולמה לא גילה אותו הקב"ה, לבאר כונתו שדי באחת אשר תעשינה כראוי ויזכה לעוה"ב, מכיוון שלא רצה הקב"ה להקל לדוד המלך ע"ה בשבועתו שנשבע ואקיימה, ולפתוח לו פתח המקיל על קבלתו בשבועה לקיים כל המצוות כראוי בשלימות.

ולפי"ז יש לבאר, שהקב"ה אמר **כי אם**, כלומר שגם בדבר אחד ניתן להשיג חיי העולם הבא,

על זה אמר הנביא, "והצנע", לכת עם אלהיך, בדבר זה אל תלך עם אלוֹקִיד, כלומר, מכיון והקב"ה עשה אותו עני, אעשה כן גם אני, אלא לך בדרך של אהבת חסד, ותצניע, לכת עם אלוֹקִיד,

כא, במה נחלקו רבי עקיבא שדרש את ושמעון העמסוני שלא דרש

כתיב (דברים י" כ'), "את ה' אלקיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע",

איתא בגמרא (פסחים כ"ב ע"ב) שמעון העמסוני ואמרי לה נחמיה העמסוני, היה דורש כל אתים שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך תירא, פירש, אמרו לו תלמידיו, רבי כל אתים שדרשת מה תהא עליהן, אמר להם, כשם שקבלתי שכר על הדרישה, כך אני מקבל שכר על הפרישה, עד שבא רבי עקיבא ודרש, את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ע"כ,

קושיית המהרש"א למה לא פירש כשדרש בואהבת את ה' רק באת ה' תירא

כתב המהרש"א (פסחים כ"ב ע"ב ד"ה כיון שהגיע), וז"ל. ולעיל מיניה בההוא פרשתא (דברים ו' ה'), כשהגיע לואהבת את ה' אלקיך וגוי לא פירש,

משום, דאיכא להשוות אהבת ת"ח לאהבת המקום, אבל מורא המקום, שהוא מפני יראת שכר ועונש, אינו דומה, להשוות לו ת"ח, כיון שאין שכר ועונש של אדם ביד ת"ח, עכ"ל המהרש"א,

ביאור בדעתו של רבי עקיבא שדרש את ה' אלוֹקִיד תירא

יש להבין, א"כ כיצד דרש ר"ע את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, הרי, אין שכר ועונש של אדם ביד ת"ח, כמ"ש המהרש"א,

וצריך לומר, כי רבי עקיבא, שדרש, להשוות בין מורא ת"ח למורא המקום, יפרש, את ה' אלקיך תירא, הכוונה ליראת הרוממות, ולא ליראת העונש, ולכן ניתן להשוות יראת הרוממות של ת"ח, ליראת הרוממות של הקב"ה, וע"ז דרש לרבות ת"ח, ליראת הרוממות, וכ"כ המהרש"א ברכות ל"ג ב' ד"ה מילתא זוטרת, ע"ש באריכות דבריו הנאים,

ביאור הענין כך הוא, מה שאמרה תורה, (דברים י" י"ב) ועתה ישראל, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם, ליראה את ה' אלקיך, ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אתו, ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך, דיבר, על דברים שבין אדם למקום,

והנביא מיכה מדבר על דברים שבין אדם לחבירו, וזהו ההבדל בין הכתוב בתורה (דברים י" י"ב) שאומר, מה ה' אלקיך שאל מעמך, כי אם וגוי, לבין הכתוב שאומר (מיכה ו' ח') מה ה' דורש ממך, כי אם וגוי, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך,

מבואר, שאין סתירה בין הכתובים אלא כתוב אחד מדבר על דברים שבין אדם למקום, וכתוב אחר מדבר על דברים שבין אדם לחבירו,

וגם מבואר שבין אדם למקום הוא לשון שאלה ובקשה, כי הקב"ה מבקש מהאדם שישפיע גם על אלה שאתו שילכו בדרכיו, אבל בדברים שבין אדם לחבירו יש כאן דרישה מהאדם שיעבוד על מידותיו הוא, ואין בקשה שידרוש מהשני כך, וזהו ההבדל בין ממך למעמך ממך אתה צריך לדרוש, מעמך הכוונה לאלה שעמך, וזה בדברים שבין אדם למקום,

וגם יש לומר, דאיתא בגמרא, (סוכה מ"ט ע"ב) בביאור דברי הנביא, "הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם, עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת עם אלקיך, זו הוצאת המת, והכנסת כלה לחופה, ודרשו כן, לומר לך שאין אלו דברים שבין אדם למקום, אלא דברי הנביא הם דברים שבין אדם לחבירו, והדברים מדוייקים.

כ, ביאור הכתוב והצנע לכת עם אלקיך בדרך צחות

כתיב (מיכה פרק ו'), "הגיד לך אדם מה טוב, ומה ה' דורש ממך, כי אם עשות משפט, ואהבת חסד, והצנע לכת, עם אלקיך",

אפשר לפרש בדרך צחות, דיש בני אדם הטוענים, כי אם עשה הקב"ה כן, שאותו אדם יהיה עני, או מסכן, א"כ אין רצונו של הקב"ה לפרנסו, ולמה לא אלך עם הקב"ה, שעשה אותו עני, א"כ גם אני לא אפרנסו,

דברים ככתבן, תלמוד לומר ואספת דגנך, הנהג בהן מנהג דרך ארץ, דברי רבי ישמעאל,

רבי שמעון בן יוחי אומר, אפשר, אדם חורש בשעת חרישה, וזורע בשעת זריעה, וקוצר בשעת קצירה, ודש בשעת דישה, וזורח בשעת הרוח, תורה מה תהא עליה, אלא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי אחרים, ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית על ידי עצמן, שנאמר (דברים יא י"ד) ואספת דגנך,

מבואר, שאספת דגנך הוא בזמן שאין עושין רצונו של מקום, ומתרץ, עיי"ש,

יש לתרץ את קושיית התוס'

מבואר, דרמיותא דרמי רבי חנינא בר פפא, הוא דכאן כתיב דגני, וכאן כתיב ואספת דגנך, ועיי"ז אמרו ז"ל, לא קשיא, בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, הרי זה דגני, ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום, הרי זה דגנך,

יש לחלק ולומר, שהלימוד של רשב"י, שאומר שהכתוב אספת דגנך הוא כשאין עושין, הוא מהמילה **ואספת** שמלאכתו נעשית עיי"ז עצמן, ומי שלומד מאספת דגנך שהוא שלו, מדייק מהמילה "דגנך".

כד, מה התועלת להחזיק תלמיד שאינו לומד בביהמ"ד לרש"י ולמהרש"א

כתיב (דברים י"א י"ט) "ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך",

איתא בגמרא (בבא בתרא כ"א ע"א) ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב, לא היה למד תורה, מאי דרוש? ולמדתם **אותם**, ולמדתם **אתם**, התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים, מאי דרוש, כי מציון תצא תורה,

ושמעון העמסוני, סובר כי את ה' אלקיך תירא, הכוונה ליראת העונש, ולכן אין להשוות יראת ת"ח ליראת המקום, כפירוש המהרש"א,

כב, ביאור המשנה אל תהיו כעבדים וכו'

לפי זה אפשר לפרש המשנה (אבות פרק א' ג') אל תהיו כעבדים המשמשים, את, הרב, על מנת לקבל פרס, אלא הו' כעבדים המשמשים, את, הרב, שלא על מנת לקבל פרס,

והכי פירושו, הו' כעבדים המשמשים, "את", הרב, כלומר, מתי אפשר להשתמש במלה **את**, לרבות, **הרב**, רק, שלא על מנת לקבל פרס, כלומר שאינך עובדו מיראת שכר ועונש, וזו היא שיטתו של רבי עקיבא, ולכן משתמשים, **באת**, לרבות, שהוא **הרב**, כלומר לרבות ת"ח,

אבל אל תהיו, כלומר, אינך יכול להיות משתמש עם המילה **את**, ולרבות **הרב**, כאשר אתה עובדו מתוך יראת שכר ועונש, על מנת לקבל פרס, שזוהי שיטת שמעון העמסוני, ועתה מובן כי מחלוקתם של רבי עקיבא ושמעון העמסוני, היתה, באיזו יראה מדובר, ביראת העונש או ביראת הרוממות, וגם פירוש המשנה, עולה יפה.

כג, תירוץ מדויק בקושיית התוס' בלימוד הרשב"י מואספת דגנך

איתא בגמרא (ברכות ל"ה ע"ב), רבי חנינא בר פפא רמי, **כתיב** (דברים יא י"ד) ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, **כתיב** (הושע ב' י"א), ולקחתי דגני בעתו, לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום, כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום, ע"כ,

פירש"י, בזמן שעושין רצונו - הדגן שלהם, דגנך, וכשאין עושים רצונו, נוטלו ומראה להם שהדגן שלו, דגני,

מבואר, שאספת דגנך, הוא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום,

כתבו התוספות (ברכות ל"ה ע"ב ד"ה כאן בזמן שישראל עושין), וא"ת, והא לקמן, תנו רבנן ואספת דגנך, מה תלמוד לומר, לפי שנאמר לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, יכול

בכך אפשר לבאר הפסוק בדרך צחות, "ויאכלך את המן אשר לא ידעת" פירוש שלא ידעת מה יהיה למחר.

ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו לירושלים ומלמדו, מי שאין לו אב, לא היה עולה ולמד,

התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך, ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו, מבעיט בו ויצא,

עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא.

וא"ל רב לרב שמואל בר שילת, כי מחית לינוקא, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא, (רצועה של נעל, מכה קלה שלא ינזק) פירש רבינו גרשום, ואל תכהו יותר מדאי שבשביל רוב הכאות אין מתפקח,

דקארי, קארי, (אם הוא לומד שילמד), דלא קארי, (ואם אינו לומד), ליהוי צוותא לחבריה. פירש רש"י אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב.

כתב המהרש"א, (ד"ה ליהוי צוותא לחבריה) ולישנא לא משמע הכי, אלא ההוא דלא קרי יהיה צוותא לחבריה דקרי, שיותר יתן ההוא דקרי לבו ע"י צוותא, ואם לא יהיה ההוא דלא קרי עמו שם ישים גם ההוא דקרי ללבו להיות הולך ובטל כמו חבירו וק"ל, עכ"ל המהרש"א.

פירוש, יש להשאיר את התלמיד בביהמ"ד, שאם לא כן, התלמידים האחרים עלולים ללכת בעקבותיו, ולרצות גם הם להתבטל מחוץ לכותלי בית המדרש,

כה, את המן אשר לא ידעת **ביאור בדרך צחות**

לפי מה שנתבאר למ"ד אחד, כי העינוי במן היה שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו, וכתב רש"י, אין לו פת בסלו - אוכל היום ודואג על למחר. כלומר שאינו יודע מה יהיה מחר,

כו, ביאור בכתוב מדוע באתי ואין **איש שאין שם עשרה**

כתיב, (בהפטרת עקב ישעיה נ"ו) "מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה",

איתא בגמרא (ברכות ו' ע"ב) אמר רבי יוחנן, בשעה שהקדוש ברוך הוא בא בבית הכנסת, ולא מצא בה עשרה מיד הוא כועס, שנאמר "מדוע באתי ואין איש", ומקשים במפרשים, איך ניתן ללמוד מהפסוק, ואין איש, שמשמעו איש אחד, על כך, שלא מצא שם עשרה,

כתב מהרש"א, (בד"ה, ולא מצא) כדאמר"י לעיל, שהקב"ה מצוי בב"ה, ועשרה מתפללים שם, שכינה שרויה ביניהם, ומסיק שם, דעשרה שכינה קדמא ואתיא, וע"ז אמר, בשעה שהקב"ה מקדים עצמו לב"ה, למצוא שם עשרה דרגילים שם, ולא מצא י" כ"א ט', כועס הקב"ה ואומר, מדוע באתי, להשרות שכינתי שם, ואין איש אחד פרטי שהוא משלים עשרה, ואין עונה דבר שבקדושה וזה חסרון לא יוכל להמנות כדאמר"י בחגיגה (ט ע"ב), עכ"ל,

עד"ז יש לפרש הכתוב העשירי יהיה קודש

יש לפרש "העשירי יהיה קודש", ע"ד המהרש"א, אם יהיה עשירי יהיה שם קדושה וברכו וזהו העשירי יהיה קודש

ביאור שכשיש איש יהיו שם עשרה

ועוד אפשר לומר, אם יש איש אחד, שדואג לכלל, הוא כבר ידאג שיהיו שם עשרה, וזה הפירוש מדוע באתי ואין איש, זהו האיש שדואג לכלל, הראני הר"ר ד"ק כי הזוה"ק שמות קל"א ע"א מבאר הפסוק בדומה.

עוד יש לבאר ע"ד פרקי דרבי אליעזר

איתא בפירקי דרבי אליעזר בפרשת וישב שהקב"ה הצטרף לעשרה

א"כ למה לכעוס, שיצטרף הקב"ה לעשרה

בכך יש לפרש, ואין שם איש, שיוודע הקב"ה שהוא יכול להצטרף, אבל למה אין איש דייקא ולא הקב"ה

כז, ביאור ה"ר יהונתן ימחו על קידוש שמך ע"ד התשכח אשה

כתיב (ישעיהו מ"ט ט"ו הפטרת עקב) "הַתְּשַׁכַּח אִשָּׁה עוֹלָה מֵרַחֵם בֶּן בִּטְנָה גַם אֶלָּה תִשְׁכַּחנָּה וְאַנְכִּי לֹא אֶשְׁכַּחֲדָ" (ישעיהו מ"ט ט"ו הפטרת עקב)

כתב בספר אהבת יונתן ממוהר"ר יהונתן, יובן עפ"י הא דאיתא בגמרא (שבת פ"ט ע"ב) לעתיד יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו יאמר אברהם ימחו על קידוש שמך וגם יעקב יאמר ימחו על קידוש שמך

וצריך להבין לכאורה, איך יאמרו אבות העולם ימחה מין הישראלי,

רק באמת בזה הם מלמדין סגוריא לומר אף שחטאו המה פושטין צווארם ונהרגין על קידוש השם,

ולכן אין בדין שיקבלו עונש על חטאם וזהו בכח המאמר ימחו על קידוש,

וידוע מה שהורה אברהם אהבתו הזכה באלקים בענין יצחק עת שנאמר לו קח נא את בנך וזה היה מופלא בכל הנסיונות, וע"ז כרת הקב"ה עמו הברית כי לא תשכח מפי זרעו, עכ"ל אהבת יונתן,

כח, ביאור הכתוב והביאו בניך בחצן ובנותיך על כתף תנשאנה

כתיב (ישעיהו פרק מט פסוק כב הפטרת עקב) "כה אמר אדני ה' הנה אשא אל גוים ידי ואל עמים ארים נסי והביאו בניך בחצן ובנותיך על כתף תנשאנה",

מבואר, כי על זמן הגאולה הכתוב מדבר,

ביאור והביאו בניך בחצן

מבואר, בחצן הוא כנף הבגד, יש לצרף, הכתוב (זכריה ח' כ"ג) "כה אמר ה' צבאות בימים ההמה אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשנות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם כי שמענו אלקים עמכם"

ביאור ובנותיך על כתף תנשאנה

כתיב (זכריה ח' ד') "ורחבות העיר ימלאו ילדים וילדות משחקים ברחבתיה, כה אמר ידוד צבקות, כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא",

איתא בגמרא (סוכה דף נ"ב ע"א), צדיקים נדמה להם כהר גבוה, צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה, ואף הקדוש ברוך הוא תמה עמהם, שנאמר כה אמר ה' צבאות כי יפלא בעיני שארית העם הזה בימים ההם גם בעיני יפלא,

כתב המהרש"א (סוכה דף נ"ב ע"א ד"ה גם בעיני יפלא), משמע ליה דאירי קרא **בביטול יצה"ר לעתיד,** דכתיב לעיל מיניה **ילדים וילדות משחקים וגו', היינו משחקים ביחד דאין יצה"ר שולט בהן אז,** עכ"ל.

איתא (כתובות דף יז עמוד א) רב אחא **מרכיב לכלה אכתפיה ומרקד,** אמרי ליה רבנן: אן מהו למיעבד הכי? אמר להו: אי דמיין עלייכו ככשורא - לחיי, ואי לא - לא. **רש"י** כי כשורא כקורה בעלמא שאין אתם מהרהרין עליה,

וזה הרמז בכתוב "ובנותיך על כתף תנשאנה" דאין יצה"ר שולט אז.

כט, ונראה לומר בדרך צחות, ענבי הגפן בענבי הגפן

איתא בגמרא (תענית דף לא עמוד א) בנות ישראל יוצאות וחולות בכרמים, תנא, מי שאין לו אשה נפנה לשם. קחו מקחכם לשום שמים, ובלבד שתעטרונו בזהובים.

על פי מה שדימו חז"ל (פסחים מט.) את השידוך לגפן, שאמרו ענבי הגפן בענבי הגפן, י"ל כי זהו שאמרו שהיו יוצאות וחולות בכרמים, היינו שהיו יוצאות לחפש את ענבי הגפן.

ל, ביאור כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה

נראה לבאר טעם הענין שהיו יוצאות, אע"פ שכל כבודה בת מלך פנימה, על פי המשך דברי הגמרא שם, שהיו אומרות, ובלבד שתעטרונו בזהובים, והלשון תעטרוני הכוונה לעטר את בגדיה שיהיו משובצים בזהב, ועל ידי כך שיהיו בגדיה משובצים זהב תוכל לקיים בעצמה דברי הכתוב "כל כבודה בת מלך פנימה, כאשר ממשבצות זהב לבושה",

להערות הארות ולקבלת העלון

ניתן לפנות אל "מכון פאר"

רח' חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777

מייל y0527616166@gmail.com